

Druhý vatikánsky koncil

Čo je to vôbec koncil?

Koncil = Snem

Definícia v cirkevnom práve neexistuje, možno ho zostaviť len podľa viacerých cirkevných nariadení a smerníc, potom by bola definícia nasledovná:

„*Ekumenický koncil je zhromaždením všetkých vyšších nositeľov jurisdikcie za účelom výkonu najvyššej učiteľskej a zákonodarnej moci spoločne s pápežom a pod jeho vedením.*“¹

- na prvý pohľad pôsobí ako „**cirkevný parlament**“ (jednania v pléne, výboroch, pozmeňovacie návrhy, hlasovania atď.)
- nie je to na 100% pravda, nakoľko jeho účastníci nie sú volení, ale väčšinou menovaní
- schádza sa v pomerne veľkých časových odstupoch (Vid' Tridentský 1545-43, Vatikánsky I 1869-1870, II 1962-65)*
- najdôležitejšie: nemá absolútnu moc, je podriadený predsedajúcemu koncilu – pápežovi – ten musí všetko schváliť. (Pápež navyše nie je volený koncilom, ale v konkláve a to len kardinálmi)

Problém „**bezmocnej právomoci**“ – predošlý koncil vyhlásil Dogmu o neomylnosti pápeža: pápež definitívne rozhodoval o všetkých otázkach „ex cathedra“ – koncil tak mal byť doplnením pápežského úradu a mal demonštrovať svetovú jednotu cirkvi. (Pekný paradox, ako bude uvedené ďalej).

Kto sa koncilu účastní?

Hlasovacie právo v koncile majú patriarchovia, prímasi, metropolitovia, arcibiskupovia, biskupi, opáti, generálni opáti a generálni predstavení mníšskych kongregácií (benediktíni, cisterciáni) a generálni predstavení tzv. exemptných rádov, t. j. takých, ktoré podliehajú priamo Rímu a nie biskupom (františkáni, jezuiti, dominikáni). **BOLI TO VŠAK LEN MUŽSKÉ RÁDY!**

! Teológovia a experti majú len poradný hlas, i keď oni sú hlavnými poradcami biskupov pri zostavovaní textov.

Zahájenia koncilu sa zúčastnilo 85 kardinálov, 8 patriarchov, 533 arcibiskupov, 2131 biskupov, 12 opátov, 14 prelátov, 67 generálnych predstavených reholí a kongregácií, 13 predstaviteľov nekatolíckych cirkví. Ich počet sa v priebehu koncilu pochopiteľne menil.

Za akých okolností došlo k zvolaniu koncilu?

Cirkev v 60-tych rokoch žije vo svete, v ktorom stráca svoje tradičné postavenie a ktorý sa spamätá z dvoch vojen a je rozdelený na dva nepriateľské bloky. Cirkev je v tomto svete málo aktuálnou, nepríťažlivou pre moderného človeka. Ján XXIII si uvedomuje, že Cirkev by mala „otvoriť okná“ modernému človeku, „vyjsť z ulity“. Nosnou myšlienkou bolo tzv. „**AGGIORNAMENTO**“ (zdnešnenie Kódexu kanonického práva). Okrem toho tu však bolo niekoľko ďalších i niekoľko menej dôležitých vieroučných otázok a snaha o **NÁVRAT K JEDNOTE KREŠŤANOV** (ekumenizmus) a „dokončenie“ I. vatikánskeho koncilu“.

¹

Pesch 1996, s. 33

Ako a kedy došlo k zvolaniu koncilu?

Ján XXIII. „Usmievavý pápež“, bol zvolený pomerne starý (mal 77 rokov) ako pápež na prechodnú dobu, ale už 3 mesiace po svojom zvolení (28. októbra 1958) sa rozhodol zvolať koncil.

18. júla 1959 sú všetkým biskupom, katolíckym univerzitám a fakultám rozoslané dotazníky, v ktorých mali zodpovední vyjadriť svoje názory na problémy, ktoré im pripadajú dôležité. Na 2 593 dotazníkov prišlo 1998 odpovedí, ktoré boli špecializovanými komisiami zhrnuté do 70 rozvláchnych a rôznorodých návrhov, tzv. schém, ich počet sa časom zúžil na 20, v januári 1963 na 17. Schémata postupovali nasledovne

Prípravná komisia (vatikánski papaláši, ktorí prijímali a spracovávali návrhy) →
Špecializovaná komisia (volená na koncile samotnom, zástupci zo všetkých krajín) →
Generálna kongregácia („telo“ koncilu) → Verejná kongregácia (prítomný pápež, najvyššia)
→ Pápež

Je zaujímavé, že iniciatívu **pozitívne prijala najmä široká katolícka verejnosť**. Naopak, na odporcov narazila v kruhoch vatikánskej administratívy, rozpačité boli aj vysoké cirkevné authority. Zo **75** kardinálov **len 26**, aj to len veľmi všeobecne, odpovedalo na pápežovu výzvu vyjadriť svoj názor a poslať návrhy na rokovanie.

Samotný koncil začína 11. októbra 1962 v Bazilike sv. Petra v priamom televíznom prenose, zúčastnilo sa ho približne **2 400 z 3 700** pozvaných klerikov.

NOVINKA: po prvý krát boli na pápežovu vyslovenú žiadosť prizvaní pozorovatelia iných kresťanských vyznaní: anglikáni, ortodoxní, protestanti atď. (na začiatku ich bolo 31, na konci 93) + 36 ďalších laikov z toho 7 žien! Rímska kúria však na nich pozerala s nevôľou (nie však pápež!)

PRVÝ ŠKANDÁL

„V deň zahajovacej bohoslužby (t.j. 11. 9.) sa prirodzene nepracovalo. Vlastná činnosť začala 13. októbra voľbou komisií koncilu. Tie tematicky zodpovedali prípravným komisiám. Pápež menoval tretinu členov a dve tretiny sa mali voliť. Pritom hneď došlo k prvému (a ešte krotkému!) rozruchu, ktorý spôsobil, že táto pracovná schôdza bola ukončená už po dvadsiatich minútach. Boli totiž rozdane volebné lístky, na ktoré bolo treba napísať po 16 menách. Ale ktorých? Mužovia kúrie spoliehajú sa na neskúsenosť a dôverčivosť všetkých týchto „nováčikov“, „cudzincov“, ktorí sa tu zhromaždili, si vymysleli rafinovaný ťah: Pod zámenkou prostej informácie bol spolu s volebnými lístkami rozdávaný i zoznam mien tých, ktorí už boli členmi zodpovedajúcich komisií – a tam prevažovali zastancovia kuriálnej línie. Strela však zasiahla strelca. Odpor vzišiel od členov predsedníctva samotných. Kardinálovia Liénart z Lille a Frings z Kolína nad Rýnom sa napriek veškerej snahe nepripustiť ich ku slovu dostali jemným násilím k mikrofónu a povedali celkom nevinne, že sa otcovia ešte poznajú navzájom príliš málo a mali by sa najskôr poznať. Preto by bolo vhodné voľbu o niekoľko dní odložiť, a medzitým by sa mali biskupovia medzi sebou poradiť. Nasledoval búrlivý postlesk! To bola tá chvíľa, o ktorej americký biskup Robert J. Dwyer povedal: „Sporovali sme, že sme koncil, a žiadni školáci, ktorí sa zošli na zvonenie.“ Zástupci kúrie

tak však boli od prvého dňa varovaní, že sa koncil nenechá manipulovať.“ V ďalších dňoch sa zošli národné a regionálne biskupské konferencie a zostavili kandidátky.“²

Priebeh snemu

Prvý snem (jeseň 1962)

Cieľ: reforma liturgie – najviditeľnejšie a najtvalejšie reformné dielo koncilu

- zavedenie národného jazyka pri omši namiesto latiny (heslo „Latina len pre turistov a zahraničných robotníkov“)
- zmena usporiadania katolíckych kostolov:
 - a) lavice do polooblúka (ako v amfiteátri) – zaručuje to bližší kontakt s kňazom
 - b) oltárne stoly (kňaz slúži omšu tvárou k ľuďom) – predtým smerom k oltáru
 - c) presun tubernákula na iné miesto – nemusí byť súčasťou oltára
 - d) zmena strihu omšového rúcha – ornátu
 - e) prijímanie pod obojím spôsobom v odôvodnených prípadoch
 - f) povolenie prijímať na ruku (nie je však univerzálne, záleží od biskupa)
 - g) znovuzavedenie „koncelebrácie“
 - h) moderné umenie v kostoloch, (dnes i moderná hudba a spev, napr. i rock atď.)
 - i) dôležitá aktívna účasť laikov na bohoslužbách: čítajú z písma, nosia obetné dary, asistujú

Zahrievacie kolo - jednanie o otázkach vierouky ale skončili neúspechom.

Snem je 3. júna 1963 prerušený – zomiera Ján XXIII.

21. jún 1963 (už o 17 dní) – zvolený nový pápež, milánsky arcibiskup Giovanni Battista Enrico Antonio Maria kardinál Montini, ktorý prijal meno Pavol VI a prvé čo urobil, bolo, že oznámil pokračovanie koncilu.

Druhý snem (jeseň 1963)

Začal 29. septembra 1963 a skončil 4. decembra 1963.

Viacero menších všeobecných tém:

- a) snaha o čo najlepšiu definíciu „Čo to vlastne je cirkev?“ + „Akú rolu v nej hrajú biskupi“
- b) obnova Cirkvi (spomínané aggiornamento, ktoré sa však nieslo celým koncilom)
- c) ekumenizmus – snaha o zblíženie s ostatnými náboženstvami, dokonca snaha o ospravedlnenie sa niektorým náboženstvám
- d) snaha o „dialóg s moderným svetom“

Jedným z najdôležitejších dokumentov tohto snemu bolo najmä vidanie

Konštitúcie o posvätnnej liturgii

Dekréto o zdieľaných prostriedkoch.

Začiatkom decembra (po skončení druhého snemu) dochádza k zaujímavej udalosti: pápež po dlhšej dobe opúšťa územie Itálie a odchádza na návštevu Izraela a stretne sa carihradským ortodoxným patriarchom Athénagorasom. Zaujímavé na tom je to, že obaja sú vzájomne pre toho druhého už od roku 1054 exkomunikovaní...

Tretí snem (jeseň 1964)

14. september 1964 – 21. november 1964

Prijal konštitúcie o cirkvi, dekrétov o ekumenizme a východných cirkvách.

Začína sa však hovoriť o delikátnej téme náboženskej slobody, ktoré rezonuje najmä v štvrtom sneme. Obdobie veľkých diskusií a hlasovaní s častými pripomienkami

Štvrtý snem (jeseň 1965)

14. september 1965 – 8. december 1965

Kľudnejší ako tretí, biskupi či presnejšie „koncilní otcovia“ už pôsobia unavene, hlasujú tak, že to pôsobí dojmom „Vpred za každú cenu“ a často to ide na úkor kvality. Prijaté ďalšie a ďalšie dekréty

4. december – Slávnostná omša na ktorej „odprevadili“ nekatolíckych pozorovateľov

7. decembra – Posledné hlasovanie o najproblematickejšom dokumente koncilu: **Pastorálnej konštitúcii o cirkvi v dnešnom svete** (Jej problematickosť bude vysvetlená nižšie). V ten istý deň dochádza v Bazilike sv. Petre k vzájomnému odvolaniu exkomunikácie medzi Pavlom VI a Athénogenasom.

8. decembra – slávnostná záverečná bohoslužba ukončujúca koncil.

Encyklika Pacem in terris

Jedným z významných koncilových dokumentov je encyklika³ Pacem in terris – Pokoj na zemi. Prakticky anticipuje najdôležitejšie myšlienky koncilu: pápež Ján XXIII, aj pod vplyvom kubánskej krízy, ktorá takmer prešla do tretej svetovej vojny vyzýva na pokoj a zmierenie. Cirkev **uznala hodnoty sekulárnej spoločnosti**, ako sú **sloboda viery a svedomia**. Vyhlásila, že na trvalý mier je potrebná spolupráca všetkých – katolíkov i nekatolíkov. Uznala tiež, že **aj v iných kresťanských cirkvách**, nielen v katolíckej, **pôsobí Boží Duch**. Zrodilo sa už spomenuté ekumenické hnutie, čiže snaha zblížovať rozdelené kresťanské prúdy dialógom so Židmi, moslimami, ateistami.

Československí biskupi

Na prácach na koncile sa zúčastňovali aj biskupi z komunistických krajín, československá vláda povolila vycestovať biskupovi Tomáškovi a dvom slovenským biskupom – do reverendy sa však mohli prezliecť až v lietadle.

Protichodné tendencie v koncile – „Vatikánska opozícia“

Pápež a drvivá väčšina bola za zmeny a dialóg.

X

Rímska kúria – konzervatívna, prakticky proti konaniu koncilu, množstvo škandálov – mäťúce spôsoby kladenia otázok, ale najmä – schovávanie sa za pápeža a jeho autoritu, ktorá bola neotrasiteľná. Kardinál Siri, janovský arcibiskup: „Cirkev bude potrebovať päťdesiat rokov, aby sa spamätala z nerozumného konania Jána XXIII.“ Táto skupina bola síce do počtu početná, zato veľmi dobre organizovaná a silná. Cítili sa ochrancami zverného pokladu viery. Dodnes existujú prúdy, ktoré druhý vatikánsky koncil neuznávajú (viď Mel Gibson).

Kritika záverov koncilu:

Prameniaca z nesprávnej interpretácie: neomodernizmus (sústavná snaha všetko reformovať), benevolencia a zavádzanie vlastných praktík, prílišná sloboda v dodržovaní rítu, uznanie hodnôt nekresťanských náboženstiev môže viesť k skreslovaniu výkladu atď.

Literatúra:

Otto Hermann Pesch: Druhý vatikánsky koncil 1962 – 65, Vyšehrad, Praha 1996, 440 s.

Morin Dominique: Učení II. Vatikánskeho koncilu, Paulínky, Praha 1999, 63 s.

Pavel K. Mráček: Stručná príručka cirkevných dejín, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1995. s. 200

³ V dobe konania koncilu vyšli ešte encykliky Pavla VI: Ecclesiam Suam (6. augusta 1964), Mense Maio (29. apríla 1965), Mysterium Fidei (3. septembra 1965)